

Wat is de impact van COVID-19/Social distancing op de mbo-student? – een eerste verkenning

Frank de Jong (Open Universiteit / Aeres Hogeschool Wageningen -lector-) & Thomas Lans (ecbo)

2 juni 2020

Met de sluiting van de scholen half maart zou er voor het onderwijs een ongekennde en moeilijke tijd zijn aangebroken. Al die thuiszittende leerlingen en studenten zouden belangrijke onderwijsmomenten missen en daar de rest van hun leven mogelijk last van houden. Een coronageneratie zou zijn geboren. Na twee maanden van thuisonderwijs gingen na de meivakantie de basisscholen als eerste weer open en bleek het aldus de schoolleiders allemaal wel mee te vallen met die leerachterstanden: het merendeel van de basisschoolleerlingen zou netjes thuis zijn/haar lessen hebben gevolgd en dus zonder al te veel problemen weer het stokje kunnen oppakken. Of deze cijfers echt kloppen en of het allemaal echt wel mee valt zal de toekomst moeten uitwijzen. Hoe zit dat nu eigenlijk met het middelbaar beroepsonderwijs? Zal daar de herstart half juni vergelijkbaar verlopen, valt het ook allemaal wel mee? Wat zijn de signalen? Een blik terug naar begin april en een blik vooruit.

Begin april verschijnen er allerlei nieuwsberichten over de mogelijke effecten van de coronacrisis op het mbo. Twee punten lijken hierin terug te keren:

- 1) praktijkleren is de kracht van het mbo en daarmee dus ook kwetsbaar bij iedere (economische) crisis;
- 2) het mbo onderwijs is enorm divers en heeft relatief veel kwetsbare studenten en is daarom (mogelijk) extra gevoelig voor de effecten van deze crisis.

Om met het eerste te beginnen, SBB becijferde in april al dat scholen een tekort hebben van 13.000 stages en leerbanen voor studenten in het huidige schooljaar 2019-2020 (SBB, 2020). Het aantal studenten dat in april 2020 met een stage of leerbaan van start ging, ligt zelfs 56% lager dan in april 2019 (SBB, 2020). Ook de onderwijsinspectie MBO gaf in haar consultatie half april aan dat schoolbesturen met name het wegvallen van de beroepspraktijkvorming als problematisch zien. Wat betreft het tweede punt, ook daar is in dezelfde consultatie over gerapporteerd: onderwijsbestuurders maakten zich zorgen over gebrek aan motivatie, zelfsturing en geschikte plekken en faciliteiten om thuis lessen te volgen bij hun studenten. Dezelfde zorgen worden in dezelfde periode door studenten zelf geuit in een enquête die JobMBO onder meer dan duizend mbo studenten hield (JobMBO, 2020). De coronamaatregelen lijken sommige studenten extra hard te raken concludeert JobMBO: met name die studenten die thuis niet de motivatie, ondersteuning of de faciliteiten hebben.

Echter geen van bovengenoemde consultaties geven antwoord op de vraag of mbo-studenten inderdaad een leerachterstand ervaren na meer dan 2 maanden thuisonderwijs, of ze tijdens de crisis minder gemotiveerd leren, minder in en over de praktijk leren en of ze zich zorgen maken over hun arbeidsmarktperspectief gezien de verwevenheid van het mbo met de arbeidsmarkt. Dat laatste is zeker niet onbelangrijk aangezien het CBS medio mei becijferde dat in april het aantal jongeren met werk met 100.000 daalde. Om op deze vragen zicht te krijgen is tussen 8 mei (8 weken na sluiting) en 25 mei (10 weken na sluiting) een klein onderzoek gestart onder mbo-studenten en docenten. De vragen die we stelden waren vergelijkbaar voor studenten en docenten: het ging om de vergelijking tussen 'wat en hoe' studenten leerden sinds de sluiting en 'wat en hoe' ze leerden toen de scholen nog open waren. Daarnaast vroegen we zowel studenten als docenten naar hun ervaringen met afstandsleren en of en hoe ze anticipeerden op de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt. Op onze oproep om hieraan mee te doen werd door 300 studenten (N=301) en bijna 200 mbo docenten (N=194) gehoor gegeven. Wat heeft dat onderzoek tot dusver ons geleerd over de situatie in het mbo?

Bijna 60% van de studenten denkt minder te hebben geleerd dan normaal; bijna 28% denkt evenveel geleerd te hebben en 14% denkt zelfs meer geleerd te hebben

Ruim 25% van de bevroegde studenten denkt *veel minder* te hebben geleerd tijdens deze thuisperiode dan dat ze normaal op school zouden leren, 33% denk *iets* minder. Interessant is wel dat iets meer dan 14% van de studenten juist aangeeft dat ze iets meer of zelfs veel meer leren dan normaal. Tevens geeft 58% van de studenten aan evenveel of zelfs meer initiatieven te hebben genomen om bij te blijven of nieuw dingen te leren over hun toekomstige beroep dan toen ze nog op school waren. De bevroegde docenten bevestigen dit beeld: daarvan geeft 21% aan dat hun studenten nu *veel* minder leren dan normaal en 12% dat hun studenten juist meer leren dan normaal op school. Wat betreft de inhoud van het online onderwijs, zijn studenten en docenten kritisch. 70% van de studenten geeft aan dat ze vergelijkbare kennis hebben geleerd. Met name het leren van vergelijkbare vaardigheden (32%) en gedrag (30%) staat door het online onderwijs onder druk. Ook zegt 66% van de studenten dat ze minder inhoudelijke gesprekken over de lesstof hebben gehad met docenten en minder met hun medestudenten (61%). De gegevens van docenten bevestigen dit beeld. Anderzijds geeft 44% van de

docenten aan dat studenten juist andere kennis, vaardigheden en gedrag hebben geleerd. Studenten zelf zien dat minder: maar 13% van de studenten denkt andere kennis, vaardigheden en gedrag te hebben geleerd sinds de sluiting van de scholen.

Docenten positief over het afstandsonderwijs

Een meerderheid van de studenten en docenten geven aan dat studenten nu minder gemotiveerd zijn en met meer moeite leren dan toen de scholen nog open waren. Studenten in de beroeps begeleidende leerweg (BBL) geven vaker aan "minder gemotiveerd" te zijn, in vergelijking met studenten in de beroeps opleidende leerweg (BOL). Interessant is dat docenten juist het omgekeerde zeggen over hun studenten: BOL studenten zijn minder gemotiveerd dan BBL studenten. Anderzijds geeft 23% van de studenten aan dat ze gemotiveerder waren, 24% het makkelijker vond en 29% ook doelgerichter bezig waren. Meer dan de helft (51%) geeft aan dat ze nu leren op momenten die ze beter uitkomen. Daarnaast blijkt het merendeel van de studenten (54%) minder contact met het werkveld te hebben tegen 46% evenveel of zelfs meer. Ondanks de gepercipieerde leerachterstanden, de bezorgdheid over de motivatie en minder contact met de praktijk is 63% van de docenten tevreden over de online leermogelijkheden en wil een grote meerderheid (72%) ook in de toekomst hiervan gebruik maken. 52% van de docenten geeft aan dat hij/zij zich daar ook e-didactisch voldoende bekwaam voor vindt.

Studenten in het afstudeerjaar actief bezig met veranderende arbeidsmarkt

Met name BBL studenten in het laatste jaar van hun opleiding houden zich bezig met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. Ongeveer 25% van deze studenten denkt dat de arbeidsmarkt voor hun beroep aan het veranderen is. Ten opzichte van de groep studenten die nog niet in hun laatste jaar zitten en de beroeps opleidende leerweg (BOL) volgen, hebben zij een hogere behoefte aan ondersteuning om na te denken over deze veranderende arbeidsmarkt.

Wat zegt dit?

Voor een deel lijken onze eerste resultaten de zorgen van SBB, de onderwijsinspectie MBO en de studenten zelf te bevestigen. Online leeromgevingen lijken, in de ogen van studenten en docenten, maar voor een deel een antwoord te bieden voor mbo-studenten: het merendeel van de studenten en docenten denkt dat ze sinds de sluiting van de scholen minder hebben geleerd en dan met name als het gaat om gedrag en vaardigheden. Over kennis zijn ze positiever. Maar het beeld is genuanceerder: de resultaten geven ook aan dat er een groep is die de vruchten plukt van het afstandsonderwijs: ze leren juist meer of juist ander dingen dan normaal.

In hoeverre en voor wie de gepercipieerde leerachterstanden opgaan, of ze een direct gevolg zijn van minder contact met het werkveld, minder praktijk en minder motivatie en daarmee iets zeggen over loopbaanweerbaarheid en/of leervermogen van een bepaalde groepen studenten moet nog onderzocht worden in aanvullende analyses. Dan kan beter in beeld komen wie de students-at-risk zijn als gevolg van de crisis. Nu lijken vooralsnog de studenten in hun laatste jaar en de BBL'ers kwetsbaarder. Gezien de timing van de vragenlijst, kan dat komen doordat deze groep studenten door hun activiteiten op de werkplek direct de impact van COVID-19/Social distancing hebben gemerkt. Ook zal vanaf juni, als scholen weer opengaan, moeten blijken of de gepercipieerde leerachterstanden echt zo groot zijn en of ze eenvoudig te repareren zijn. Tegelijkertijd lijkt het online-onderwijs ook kansen te bieden aldus docenten. Dat is belangrijk voor de heropstart waarvan steeds meer geluiden te horen zijn dat een hybride vorm (face-to-face en online) voorlopig nog nodig is om aan de vele veiligheidsmaatregelen te kunnen voldoen.

Waar deze eerste verkenning, anders dan de eerdere verkenningen een belangrijke bijdrage aan levert is het aanbrengen van een belangrijke nuancering. De groep van mbo studenten is zeer divers als het gaat om het oppakken van online leermogelijkheden en het anticiperen op een veranderende arbeidsmarkt. Ook laten deze eerste resultaten het belang zien om te anticiperen op een onzeker arbeidsmarktperspectief en een hybride herstart van het mbo-onderwijs. Met name voor studenten in het laatste jaar en de studenten in de BBL trajecten. Als dat inderdaad zo is, dan is het belangrijk dat vanaf de herstart van het mbo onderwijs extra aandacht voor deze groep studenten komt.

Hoe verder?

De uitkomsten tot dusver roepen ook heel veel nieuwe vragen op. Wat is de relatie tussen gepercipieerde leerachterstanden, arbeidsmarktperspectief en opleiding? Zijn er grote verschillen tussen niveau 1, 2, 3 of 4 studenten? Uit ons onderzoek is dat (nog) niet op te maken, daarvoor zijn grotere aantallen nodig.

Oproep tot half juni

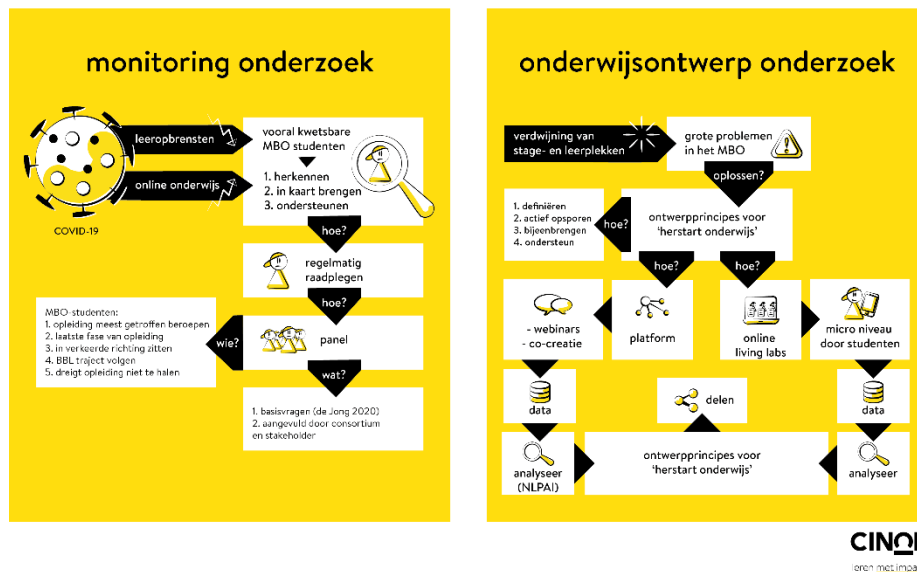
Om toch zo veel mogelijk te kunnen zeggen over de periode half maart tot het moment dat de scholen open gaan half juni, willen we mbo-studenten en docenten die nog niet hebben gereageerd oproepen om ook 5 minuten de tijd te nemen om de vragenlijst invullen. Jullie bijdrage is ontzettend hard nodig en belangrijk om

nog beter de vinger te kunnen leggen op de 'student-at-riks' en zijn problematiek die lijkt te ontstaan door de coronacrisis en daarmee gepaarde dynamiek op de arbeidsmarkt.

Aanvraag COVID-19 onderzoek Veerkrachtige en responsieve mbo-herstart voor 'studenten at risk'

Op basis van onder andere deze uitkomsten hebben we een onderzoeksidee bij ZonMW ingediend ter ondersteuning van de herstart van het mbo-onderwijs waarin juist de mbo-student-at-risk, het hybride (digitale) onderwijs en het loopbaanperspectief met consequenties als switchen en omscholing centraal staan. Het idee is om een landelijk platform in te richten waar ervaringen van dit soort herstart casussen uitgewisseld kunnen worden, inspiratie kunnen opdoen en samen goede ontwerpprincipes kunnen bouwen. Dit ondersteund met monitoring onderzoek naar effectiviteit in het licht van de student-at-risk (zie infographic hieronder).

Kennisontwikkeling door:

We komen graag in contact met herstart casussen in het mbo voor dit onderzoek. Heb je interesse laat het ons weten: f.de.jong@aeres.nl of Thomas.lans@ecbo.nl

Referenties

- SBB (2020). Actuele cijfers. <https://www.s-bb.nl/samenwerking/sbb-helpt-u-verder/actuele-cijfers>
- Inspectie van het Onderwijs (2020). COVID-19-monitor Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/afstandsonderwijs-tijdens-covid-19>
- CBS (2020). 160 duizend minder mensen met werk in april. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/21/160-duizend-minder-mensen-met-werk-in-april>
- JOBMO (2020). Mbo-student tevreden over onderwijs op afstand, maar kampt ook met stress en onzekerheid. <https://www.jobmo.nl/mbo-student-tevreden-over-onderwijs-op-afstand-maar-kampt-ook-met-stress-en-onzekerheid/>